

TORSTEN SÖDERBERGS STIFTELSE 2024

Torsten Söderbergs Stiftelse har till ändamål att främja vetenskaplig forskning och vetenskaplig undervisnings- eller studieverksamhet av landsgagnelig innebörd varvid företrädesvis de ekonomiska, medicinska och rättsvetenskapliga områdena skall komma ifråga.

Donatorerna makarna Torsten och Wanja Söderberg, f. Aminoff.

Torsten Söderbergs Stiftelses verksamhet under 2024

Denna årsskrift är sammanställd för att ge läsaren en bild av stiftelsens verksamhet under 2024 genom att presentera en del av årets större händelser och några av de forskningsprojekt som beviljats anslag under året.

Under 2024 har Torsten Söderbergs Stiftelse fortsatt att främja vetenskaplig forskning och undervisning genom betydande initiativ och anslag till forskningsprojekt inom medicin, ekonomi, rättsvetenskap och övriga ämnesområden. Beslut grundar sig på donatorernas intentioner och projektens kvalitet.

Ett av årets mest framträdande initiativ är inrättandet av Torsten Söderbergs professur i juridiskt tänkande vid Uppsala universitet. Stiftelsen har donerat 12 miljoner kronor för att etablera denna professur, vilket markerar en milstolpe då det är den första i sitt slag i Sverige. Donationen visar också på stiftelsens engagemang för att även stödja humanistisk forskning och utbildning utöver stiftelsens huvudämnen.

Inom medicinsk forskning har stiftelsen fort-

satt sitt mångåriga samarbete med Kungl. Vetenskapsakademien genom att med 10 miljoner kronor finansiera ytterligare en Torsten Söderbergs Akademiprofessur i medicin. Dessa akademiprofessurer främjar internationellt ledande forskning inom medicin och gör det möjligt för innehavaren att på heltid ägna sig åt forskning vid en svensk medicinsk fakultet under fem år. Fem Torsten Söderbergs Akademiprofessurer löper parallellt vid varje tidpunkt.

Genom dessa och andra satsningar under 2024 har Torsten Söderbergs Stiftelse fortsatt att verka i enlighet med sitt syfte att stödja vetenskaplig forskning och undervisning. Stiftelsen ser fram emot att fortsätta detta arbete under kommande år, med fokus på att identifiera och stödja projekt som har potential att bidra till samhällsutveckling och ökad kunskap inom sina respektive områden.

Välkommen att läsa mera om några av de intressanta forskningsprojekten och andra händelser på följande sidor!

Den svenska offentlighetsprincipens framtid i integritetsskyddets kölvatten

Men ökad digitalisering och rättens europeisering står offentlighetsprincipen inför utmaningar. Det är högaktuellt att belysa hur offentlighetsprincipen kan utvecklas och fortsatt säkerställa öppenhet och insyn, samtidigt som enskildas integritet skyddas.

Jur.dr
Mikael Ruotsi,
textförfattare

Detta forskningsprojekt berör den för det svenska rättssystemet centrala rätten att ta del av allmänna handlingar. I projektet kommer det svenska öppenhetsidealet att granskas och grundlagsregleringen av offentlighetsprincipen att analyseras.

Den svenska offentlighetsprincipen har anor. Även om 1766 års tryckfrihetsförordning brukar beskrivas som världens äldsta grundlag till skydd för tryck- och yttrandefriheten, var dess syfte i lika stor utsträckning att säkerställa enskildas rätt till insyn i det allmännas verksamhet. Faktum är att sju av förordningens femton bestämmelser handlade om just tillgången till allmänna handlingar. Ända sedan dess har offentlighet varit huvudregeln och sekretess undantaget.

Men kanske står vi inför ett skifte. Det finns tecken på att offentlighet som huvudregel har blivit en läpparnas bekännelse och att den breda samsyn där transparens betraktas som ett överordnat värde, är på väg att upplösas.

Samhällets digitalisering och den

svenska rättens europeisering ställer offentlighetsprincipen inför nya utmaningar. Utvecklingen verkar undergräva den politiska konsensus som länge har funnits kring principens centrala betydelse för demokratin, rättssäkerheten och förvaltningens effektivitet. Istället beskrivs offentlighetsprincipen i ökande utsträckning som ett hot mot enskildas integritet. Exempelvis sprids information om enskilda, som är offentlig hos myndigheterna,

kritiskt granska det svenska öppenhetsidealet och utforska konstitutionella vägval som kan göra att den svenska offentlighetsprincipen förblir relevant i mötet med kontemporära samhällsutmaningar. I huvudsak kommer forskningsprojektet att ge sig i kast med följande frågeställningar: Kan traditionella motiveringar och rättfärdiganden som, ibland närmast slentrianmässigt, åberopas till stöd för offentlighetsprincipen fortfarande ses som relevanta och tillräckliga? Är den svenska grundlagsreg-

leringen av rätten att ta del av allmänna handlingar ändamålsenligt utformad för att åstadkomma rimlig balans mellan intresset av offentlighet och motstående intressen och rättigheter – främst enskildas integritetsskydd?

Forskningsprojektets mål är att ge kunskap om hur offentlighetsprincipen kan anpassas och utvecklas för att fortsatt garantera öppenhet och insyn, samtidigt som enskildas integritet skyddas.

År 1766 fick Sverige som första land i världen en tryckfrihetsförordning.

FOTO: JENS ÖSTMAN, RIKSARKIVET

i massiv omfattning av kommersiella aktörer på nätet där uppgifterna riskerar att utnyttjas av brottsliga aktörer. Samtidigt ställs ökade europarättsliga krav på att Sverige på ett mer nyanserat sätt måste balansera intresset av offentlighet mot enskildas rätt till integritet. Det ifrågasätts allt oftare om offentlighetsprincipen fortfarande fungerar som det är tänkt.

Forskningsprojektet kommer att

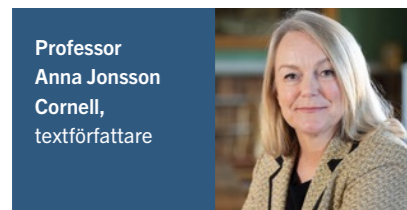
FORSKNINGSPROJEKT

Offentlighetsprincipens framtid (i integritetsskyddets kölvatten)

- Jur.dr Mikael Ruotsi
- Uppsala universitet
- Juridiska institutionen
- Anslag rättsvetenskap 2024

Ett helhetsgrepp på nationell säkerhet i svensk rättsutveckling

Det råder krig i Europa och världen har nyss genomgått en pandemi. Fokus på Sveriges nationella säkerhet ökar vilket påverkar lagstiftning och enskildas fri- och rättigheter. Projektet tar ett helhetsgrepp på rättsutvecklingen inom området nationell säkerhet.

Professor
Anna Jonsson
Cornell,
textförfattare

Det svenska samhället står idag inför betydande utmaningar som primärt härrör från skeenden utanför landets gränser. Krig i Europa, ett globalt geopolitiskt spänt läge och inte minst coronapandemin har satt frågor kopplade till krisberedskap, totalförsvaret, civilt försvar och nationell säkerhet högt på den politiska och rättsliga agendan. Viktiga lärdomar drogs efter coronapandemin och vår kunskap om luckor i den rättsliga regleringen av fredstida kriser har ökat.

Parallellt med denna utveckling har begreppet nationell säkerhet kommit att användas mer både i den politiska debatten och i lagstiftningsarbetet. Det saknas idag en i lagtext reglerad definition av begreppet nationell säkerhet. En förståelse av begreppet, som kommer till uttryck i förarbetena, tar sikte på förhållanden av grundläggande betydelse för Sverige, vilket innebär bevarandet av Sverige och möjligheter att hävda landets oberoende i olika avseenden (prop. 2013/14:51 s 36). Samtidigt ser vi att

När och hur kan nationell säkerhet utgöra en legitim begränsning av enskildas fri- och rättigheter?

nationell säkerhet i ökande grad används för att begränsa enskildas fri- och rättigheter, samt för att reglera det allmänna verksamheten (inkl. tillståndsgivning), förhållanden mellan myndigheter, och ansvarsområden för olika statliga organ och myndigheter.

Projektet syftar till att synliggöra konsekvenserna av hänvisningar till nationell säkerhet genom att först identifiera och problematisera det legitima intresset av att upprätthålla nationell säkerhet, för att därefter skifta fokus till den rättsliga reglering som införs för att upprätthålla nationell säkerhet och dess effekter på bland annat enskildas rättsliga ställning och rättighetsskydd. Några av de frågor som kommer att besvaras är: När och hur kan nationell säkerhet utgöra en

Det saknas idag en i lagtext reglerad definition av begreppet nationell säkerhet.

legitim begränsning av enskildas fri- och rättigheter? Förekommer det att nationell säkerhet används som motivering för lagstiftning som påverkar den vertikala maktindelningen i Sverige, och i så fall på vilket sätt och med vilka konsekvenser för det svenska statskicket? Förekommer det att nationell säkerhet används för att ålägga myndigheter nya eller utvidgade ansvarsområden, och i så fall på vilket sätt och med vilka konsekvenser för det svenska statskicket?

Det saknas idag rättsvetenskaplig forskning som tar ett helhetsgrepp på dessa frågor. Internationellt är national

FOTO: BLUIZ60

security law ett etablerat forskningsområde. Så är dock inte fallet i Sverige. Såväl den rättsliga som den politiska utvecklingen rör sig snabbt och ett antal statliga utredningar med fokus på rättsliga reformer som söker att stärka den nationella säkerheten har redan presenterats. Det finns således såväl teoretiska som praktiska skäl för att ta ett helhetsgrepp på rättsutvecklingen vad gäller nationell säkerhet. Snabba och fragmenterade lagstiftningsreformer riskerar att göra den rättsliga regleringen svåröverskådlig, vilket i sin tur kan få konsekvenser för enskildas rättssäkerhet, statsmaktens integritet och i förlängningen grundlagens normativa verkan.

FORSKNINGSPROJEKT

Nationell säkerhet i svensk rätt

- Professor Anna Jonsson Cornell
- Uppsala universitet
- Juridiska institutionen
- Anslag rättsvetenskap 2024

FOTO: WATTANAPHOB

Högsta domstolens utveckling mot författnings- och prejudikatsdomstol

De senaste sjuttio åren har Högsta domstolens roll utvecklats till att bli en mer central och betydande del i rättssystemet. Forskningsprojektet kommer att fördjupa insikten i hur rättssystem och rättsinstitutioner påverkas av samhällets utveckling.

Professor
Johan Lindholm,
textförfattare

I mitten av 1900-talet kunde Högsta domstolen (HD) beskrivas som de allmänna domstolarnas tredje instans vars huvudsakliga uppgift var att avgöra enskilda mål. Under 1900-talets andra hälft började dock HD:s roll förändras och utvecklades till en alltmer central och betydande funktion i rättssystemet. Denna utveckling präglades av att HD blev en renodlad och inflytelserik prejudikatinstans och började ta en mer aktiv roll i att granska och, när så behövdes, överpröva beslut från politiska institutioner som stred mot svenska och europeiska konstitutionella regler och principer.

Detta forskningsprojekt är tänkt att öka kunskapen om HD:s utveckling, inte bara som en del av rättsväsendet, utan även som en institution med betydande inverkan på samhället i stort. Det är en komplex och viktig, men understuderad forskningsfråga.

Att förstå HD:s förändrade roll är avgörande för att få insikt i rättssystemets och rättsväsendets funktioner, liksom de dynamiska förhållanden som påverkar dessa. Det utgör också en del av en större forskningsstrategi där domstolars och domares roller i rättssystemet, deras påverkan på samhällsutvecklingen och deras bidrag till rättsstatens stabilitet analyseras. En djupare förståelse för HD:s förändringar kan även ge värdefull kunskap om domstolarnas förmåga att fungera som kontrollorgan över politisk makt och som normskapande aktörer. Detta är i sin tur centralt för att upprätthålla demokrati, rättsstatlighet och en välfungerande statsapparat. Det ger också insikt i trender som ökad judikalisering och konstitutionalisering av politiska frågor.

Forskningsprojektet bygger på en kombination av rättsvetenskapliga och statsvetenskapliga teorier om domstolar och domare. Det kommer att baseras på en empirisk analys av HD:s rättspraxis, justitierådets bakgrund samt politiska uttalanden från 1980-talet fram till idag. Genom att använda kvantitativ empirisk analys, en metod som hittills varit ovanlig inom svensk rättsvetenskap, blir det möjligt att identifiera, mäta och analysera

En djupare förståelse för HD:s förändringar kan ge värdefull kunskap om domstolarnas förmåga att fungera som kontrollorgan över politisk makt och som normskapande aktörer

långsiktiga mönster och förändringar i HD:s praxis och i justitierådets agerande. Detta tillvägagångssätt möjliggör analyser av omfattande datamaterial som inte hade varit genomförbara med traditionella metoder.

Projektets resultat kommer att presenteras i en monografi som publiceras på ett internationellt förlag. Boken förväntas bli av intresse för forskare, studenter, domare, praktiker, politiker och allmänhet. Genom att belysa HD:s utveckling och betydelse för det svenska rättssystemet kan projektet bidra med värdefulla insikter om hur rättssystem och rättsinstitutioner påverkas av och anpassar sig till samhällsförändringar.

FORSKNINGSPROJEKT

Högsta domstolen: Skapandet av en författnings- och prejudikatsdomstol

- Professor Johan Lindholm och professor Johan Derlén
- Umeå universitet
- Juridiska institutionen
- Anslag rättsvetenskap 2024

H.M. Drottningen med pristagarna professorerna Tom R. Tyler och Gary LaFree.

STOCKHOLMSPRISET I KRIMINOLOGI

- Stockholmspriset i Kriminologi är det främsta internationella priset i kriminologi. Det delas ut för enastående prestationer inom kriminologisk forskning och tillämpning av forskningsresultat för att minska brottsligheten och främja mänskliga rättigheter.
- Priset har delats ut sedan 2006 med stöd från Torsten Söderbergs Stiftelse.
- År 2012 säkrade stiftelsen, genom en större donation tillsammans med svenska staten, prisets framtid genom bildandet av Stiftelsen för Stockholmspriset i Kriminologi som idag delar ut priset. Senare har Torsten Söderbergs Stiftelse gjort ytterligare en stor donation till ändamålet. Båda gjordes för att hedra med.dr h.c. Edvard Söderberg.
- Den oberoende internationella juryn leds av professorerna Lawrence W. Sherman och Jerzy Sarnecki.

STOCKHOLMSPRISET I KRIMINOLOGI

Hur kan rättvisa och legitimitet minska brottslighet och främja social stabilitet?

Stockholmspriset i Kriminologi tilldelades 2024 professorerna *Gary LaFree* och *Tom R. Tyler* för deras banbrytande forskning om sambanden mellan rättssäkerhet, legitimitet hos samhällets institutioner och brottslighet.

H.M. Drottningen delade, vid en högtidlig ceremoni i Stockholms stadshus den 11 juni, ut Stockholmspriset i Kriminologi 2024.

Gary LaFree, som är professor i kriminologi och straffrätt vid University of Maryland, har genom sin forskning visat att våldsnivåerna i USA minskade i slutet av 1900-talet när reformer infördes för att motverka rasdiskriminering och främja rättvisa. Dessa åtgärder ökade förtroendet för samhällsinstitutionerna och bidrog till en stabilisering av samhället.

Tom R. Tyler, Macklin-Fleming-professor i juridik och professor i psykologi vid Yale University, har fokuserat på interaktionen mellan individer och samhällsinstitutioner, särskilt polisen. Hans forskning belyser hur rättvis behandling och legitimitet påverkar allmänhetens vilja att följa lagar och regler.

Båda pristagarnas forskning understryker vikten av att samhällsinstitutioner behandlar medborgarna rättvist och upprätthåller legitimitet för att effektivt minska brottslighet och främja social

stabilitet. Under Stockholm Criminology Symposium, som hölls under tre dagar i anslutning till prisutdelningen, presenterade professorerna LaFree och Tyler sina forskningsresultat och deltog i diskussioner om hur deras arbeten kan tillämpas praktiskt.

Stockholmspriset i Kriminologi kommer att delas ut för tjugonde gången år 2025. Prisets och den belönade forskningens internationella betydelse kommer särskilt uppmärksammas i samband med årets prisutdelning och symposium.

MEDICIN

RNA-interferens och obalans i cellen påverkar åldrande och sjukdom

RNA-interferens påverkar vilka av våra gener som är aktiva, och tros i allt högre grad spela en viktig roll i reglering av åldrande. Detta projekt fokuserar särskilt på denna roll med fokus på RNA-interferensprocesser i cellens kärna.

Alla kroppens celler innehåller identiskt DNA och därmed samma genetiska instruktioner för att tillverka de proteiner som vår kropp behöver. Trots att cellerna har identisk genetisk information är de de facto mycket olika. Det finns till exempel muskelceller, hjärnceller och hudceller. Att de är så olika är resultat av en process som kallas genreglering som påverkar hur den genetiska instruktionen som finns i samtliga celler uttrycks. Hur generna regleras är avhängigt av flera koordinerade mekanismer.

I forskningsprojektets laboratorium studerar vi mekanismen RNA-interferens (RNAi) som är en naturlig process som hjälper till att kontrollera vilka gener

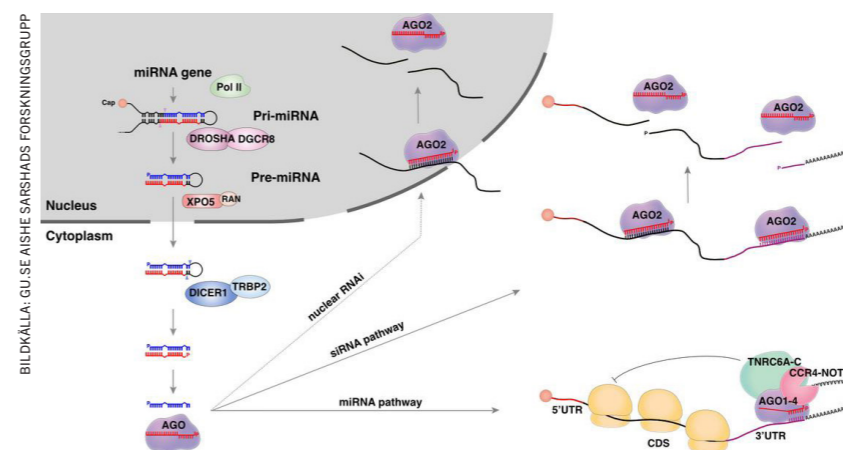
som är aktiva och håller cellerna fungerande ordentligt. När denna process inte fungerar som den ska, kan det leda till sjukdomar.

RNAi verkar genom proteiner som kallas Argonaute (AGO) och små RNA-molekyler som kallas mikroRNA (miRNA) som fäster vid budbärar-RNA (mRNA) och får dem att brytas ner. Även om forskningen vet mycket om hur RNAi fungerar i cellens huvudsakliga del cytoplasman, visar nya rön att RNAi också sker i cellkärnan.

Mitt laboratorium studerar hur RNAi fungerar i cellkärnan och hur det påverkar hälsa och sjukdom. Vi har lärt oss att proteinet AGO är viktigt i cellkärnan under tidig utveckling, men normalt hålls utanför kärnan i friska vuxna celler. Under virusinfektioner, cancersjukdom och även under åldrandet kan AGO dock hamna i cellkärnan, vilket kan förvärra sjukdomen/tillståndet. Att blockera AGO i kärnan skulle därför kunna vara ett nytt sätt att behandla dessa tillstånd.

RNAi erkänns i allt högre grad för sin roll i att reglera åldrande, en komplex process som formas av genetiska, miljömässiga och cellulära faktorer. I detta projekt kommer vi att undersöka sambandet mellan RNAi och åldrande, med särskilt fokus på nukleära RNAi-processer. För att uppnå dessa mål kommer vi att använda celler från progeriapatienter, som kännetecknas av accelererat åldrande, och patientceller med systemisk skleros, som visar en mer normal åldringsprocess, samt från friska och unga personer.

Genom satsningen från Torsten Söderbergs Stiftelse kommer forskningsgruppen att kunna fördjupa kunskapen om de molekylära mekanismerna bakom spatial reglering av RNA-interferensmaskineriet. Att rikta in sig på den subcellulära lokaliseringen av argonaute-proteiner och återställa deras funktion i cytoplasman är en helt ny, innovativ och lovande strategi för att hantera sjukdomsprogression och de molekylära effekterna av åldrande.

Bilden visar bland annat förekomst av AGO-proteiner i cellens kärna.

FORSKNINGSPROJEKT

Genreglering av RNA-bindande proteiner vid åldrande: Insikter från mänskliga modeller

- Universitetslektor Aishe Sarshad
- Göteborgs universitet
- Institutionen för biomedicin
- Anslag medicin 2024

Hur hjärnan skapar känslan av en enhetlig kropp

Att förstå mekanismerna som ligger bakom vår upplevelse av vår kropp som en helhet är grundläggande. Det kan bland annat hjälpa oss att förstå hur specifika kognitiva och beteendemässiga symptom kopplade till kroppsupplevelse uppstår.

Professor
Henrik Ehrsson,
textförfattare

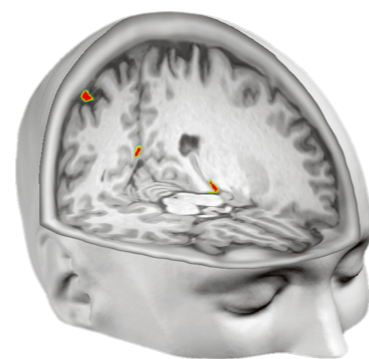
Böj huvudet framåt och titta ner på din kropp. Du ser två armar, två ben, en mage och en bröstorg. Självklart är det din kropp du tittar på. Det känns naturligt, eller hur? Något vi tar för givet och sällan reflekterar över. Men hur skapar hjärnan denna automatiska upplevelse? Varför upplever vi kroppen som en sammanhängande helhet, trots att den består av många delar? Och varför känner vi bara en kropp som vår egen och inte flera samtidigt? Dessa frågor ligger i centrum för vårt forskningsprojekt, finansierat av Torsten Söderbergs Stiftelse.

Upplevelsen av kroppen som en enhetlig helhet är central för vår självmedvetenhet och dagliga funktion. Ändå vet vi förvånansvärt lite om hur hjärnan kombinerar sinnessignaler från olika

delar av kroppen för att skapa denna känsla. Genom illusionsexperiment och hjärnabbildningstekniker, som funktionell magnetresonanstomografi (fMRT), undersöker vi hur syn-, känsel- och signaler från muskler och leder (proprioception) integreras för att forma vår kroppsuppfattning.

Forskningsgruppen studerar hur hjärnan skapar känslan av en enhetlig kropp genom experiment på Karolinska Institutet och Karolinska Sjukhuset. Med hjälp av virtuell verklighet och sensorisk stimulering framkallar vi helkroppsupplevelser där försökspersoner kan uppleva att en konstgjord kropp är deras egen. Genom att synkronisera visuella, taktila och proprioceptiva signaler – exempelvis att deltagaren ser beröring på en konstgjord kropp samtidigt som samma beröring känns på deras egen kropp – förstärks illusionen av kroppsägande. Ett förstaperspektiv spelar en avgörande roll för att skapa denna upplevelse.

I forskningsgruppens beteende- och beräkningsvetenskapliga experiment undersöker vi sambandet mellan

Hjärnregioner där forskarna kan se deltagarnas neurala aktivitet kopplad till upplevelsen av var den egna kroppen befinner sig i rummet.

BILD: MALIN BJÖRNSDOTTER OCH ARVID GUTERSTAM

graden av synkronisering mellan sinnessignaler och styrkan i upplevelsen av kroppens enhet. Med fMRT kartläggs också hur specifika områden i hjärnbarken, särskilt premotoriska och parietala regioner, integrerar sensorisk information för att skapa en kroppslig representation. Gruppen studerar hur denna integration påverkar känslan av kroppen som en enhet.

Projektet fokuserar på tre centrala frågor: Hur skapas upplevelsen av kroppen som en helhet? Vilken roll spelar huvudet i denna process? Och varför kan vi bara känna en kropp som vår egen, trots att illusionsexperiment visar att flera kroppar samtidigt kan kännas "egna"? Genom att besvara dessa frågor kan vi både öka förståelsen för hjärnans funktioner och bidra med nya insikter inom psykiatri.

Psykiatriska tillstånd som schizofreni, anorexia och dissociativa störningar kännetecknas ofta av en störd kroppslig självupplevelse. Genom att förstå de mekanismer som ligger till grund för en enhetlig kroppsuppfattning kan nya

FOTO: STAFFAN LARSSON (FOTOMONTAGE)

Zakaryah Abdulkarim visar hur man skapar en illusion där kroppsupplevelsen förflyttas från den riktiga kroppen till en annan plats. Försökspersonen bär virtual reality-glasögon som är kopplade till två kameror. Försöksledaren använder två borstar för att samtidigt beröra försökspersonens kropp och tomrummet under kamerorna på motsvarande sätt, vilket utlöser illusionen.

Projektet fokuserar på tre centrala frågor:

- Hur skapas upplevelsen av kroppen som en helhet?
- Vilken roll spelar huvudet i denna process?
- Varför kan vi bara känna en kropp som vår egen, trots att illusionsexperiment visar att flera kroppar samtidigt kan kännas "egna"?

möjligheter öppnas för att i framtida forskning undersöka hur dessa mekanismer påverkas i dessa grupper och hur störningarna är kopplade till specifika kognitiva och beteendemässiga symtom. Våra rön kan därmed användas för att utveckla nya kognitiva markörer som kan tillämpas vid tidig diagnostik och förhoppningsvis stödja utvecklingen av innovativa behandlingsmetoder för dessa psykiatriska tillstånd.

Forskningsresultat kan även få tillämpningar inom områden som neurorehabilitering, virtuell verklighet (VR) och artificiell intelligens. Genom att på ett kontrollerat sätt förstärka kroppslig självupplevelse i sådana applikationer kan nya lösningar och möjligheter skapas. Till exempel kan våra rön bidra till utvecklingen av VR-applikationer där användaren upplever en starkare känsla av att en digital avatars kropp är deras egen. Detta kan öka känslan av närvaro i spelapplikationer eller användas i kognitiv beteende-

terapi, exempelvis vid behandling av spindelfobi.

Torsten Söderbergs Stiftelse har gjort och gör det möjligt för forskningsgruppen att utveckla och testa nya experimentella metoder samt bygga vidare på preliminära resultat. Anslaget bidrar till en djupare förståelse av hur hjärnan skapar känslan av en sammanhållen kropp. Resultaten stärker både vetenskapliga framsteg och praktiska tillämpningar, vilket gör denna satsning central för framtidens kognitiva neurovetenskap.

FORSKNINGSPROJEKT

Hjärnmekanismer bakom upplevelsen av kroppens enhet

- Professor Henrik Ehrsson
- Karolinska institutet
- Institutionen för neurovetenskap
- Anslag medicin 2024, 2015, 2013 och 2009

BILD: SOPHIE O'KANE

Helkroppsupplevelser med virtuell verklighet och sensorisk stimulering där en konstgjord kropp känns som deltagarens egen.

Teknikframtid, handel och det moderna Sveriges födelse

Berättelsen om det moderna Sveriges framväxt är på många vis en berättelse om öppenhet inför världen. Hur vi också hämtat idéer, kunskap, arbetskraft, varor och förmågor utifrån och där handel spelat en central roll. Det är ett viktigt budskap när världen tycks sluta sig.

Museidirektör Peter Skogh, textförfattare

Tekniska museet har funnits i 100 år och det kommer uppmärksammas och firas med en ny utställning om den remarkabla resa Sverige gjort under denna tid och ett halvt sekel dessförinnan. Museet grundades i en turbulent tid, efter pandemi, storkrig och snabb teknisk utveckling. Det har med avstamp i innovationer, ingenjörskonst, problemlösning och entreprenörskap sökt tolka framtiden i ljuset av historien.

Återigen befinner sig Sverige i en

unik tid. Vi har aldrig haft det bättre men sannolikt inte heller stått inför så stora utmaningar. Tekniska museet gör därför, med stöd av Torsten Söderbergs Stiftelse, sin största utställningssatsning någonsin för att berätta om det moderna Sveriges framväxt.

Det är en inspirerande berättelse som behöver berättas på ett nytt sätt i en ny tid och som saknas i det offentliga idag. En slags kritisk, men hoppgivande språngbräda in i framtiden. Museet har för detta tagit hjälp av ny forskning om Sverige. Ambitionen är att ge unga, men också äldre, förutsättningar att tänka nytt, och att i en dystopisk tid bli nyfikna på och bidra till sin egen framtid. Framtiden är inte förutbestämd utan möjlig att påverka även om historien ofta framställs på annat vis. Sveriges framväxt är en inkluderande

berättelse som alla kan bli del av.

Tekniska museet har, under ledning av Erik Isberg fil.dr i teknikhistoria tillsammans med professorerna Nina Cyrén Wormbs, Per Högselius och Sverker Sörlin, gjort en förstudie om teknikens betydelse för framväxten av det moderna Sverige. Ytterligare 19 forskare från olika discipliner har deltagit i seminarier under arbetets gång.

Målet är att relationen mellan tekniken och framtiden ska stå i utställningens centrum. Utställningen ska berätta de svenska teknikframtidernas historia och närma sig det moderna Sveriges framväxt på ett nytt sätt. Berättelserna kommer handla om hur teknikutvecklingen är en del av samhällsutvecklingen – om hur historiskt skiftande idéer om det goda samhället och det goda livet har format teknik och innovation – och om hur sådana visioner också kommit på skam och inte sällan förbytts i sin motsats. Utställningen kommer att ompröva det vanliga fokuset på enskilda innovationer och deras skapare. I stället kommer den att tydliggöra kontexter som format både innovationernas utveckling och deras konsekvenser för samhället i stort. Förhoppningen är att en sådan berättelse ska ge oss alla insikter och nya tankar för framtiden.

Berättelsen om det moderna Sveriges framväxt är på många vis en berättelse om Sveriges beroende av och öppenhet mot omvärlden – hur vi också fått och får idéer, kunskap, arbetskraft och förmågor utifrån.

Det generösa stödet från Torsten Söderbergs Stiftelse möjliggör specifikt en utökning av kunskapsunderlaget kring handels betydelse. Det är ett avgörande perspektiv som ofta saknas i berättelsen

FOTOGRAF: OKÄND, TEKNISKA MUSEET (ARK-166).

Pågående packning av transformatorplåt för export vid tunnplåtsverket, Surahammars Bruk (1922).

Museet vill göra en komplex värld begriplig. Så att människor ska kunna förstå hur de kan vara med att påverka och bidra.

om teknisk utveckling, vilket är märkligt eftersom uppfinningen behöver sin marknad, inhemsk eller utländsk, för att slå igenom och utvecklas – och för en liten och öppen ekonomi som Sverige spelar handel med andra länder en grundläggande roll för tillgång till komponenter, för produktens utveckling och avsättning.

Tekniken och industrin fick en central ställning i Sverige med en ekonomi djupt förankrad i förädling av naturresurser,

industriell produktion och storskalig export. Sveriges moderna historia är på många sätt därför en teknikhistoria – men också en berättelse om handels betydelse och dess förutsättningar. En drivande person bakom nytänkande och modernisering av strukturer, system och institutioner för att stärka svensk handel överlag och för att gynna Sveriges och näringslivets varuexport i en viktig tid, var Olof A. Söderberg.

Under de senaste 150 åren kom tekniken allt starkare att knytas till en idé om en samhällelig resa in i framtiden. Den laddades med mening. Tekniken var inte längre bara redskap eller utrustning att använda i vardagen: den skulle leda vägen mot ett nytt, bättre land. De frågor vi vill belysa i den kommande utställningens berättelse är, hur vi hamnade här och inspirera till tankar och samtal om vart

skulle vi kunna ta vägen och vad som krävs för det.

Utställningen kommer också berätta hur världen successivt kopplats samman till ett komplext system av inbördes beroende handelströmmar och informations-teknologiska system. Museets credo är att göra en komplex värld begriplig. Detta för att människor ska kunna förstå hur de kan vara med att påverka och bidra. Det är också grundläggande för tilliten i en demokrati.

FORSKNINGSPROJEKT

Teknikframtid – det moderna Sveriges födelse

- Museidirektör Peter Skogh
- Tekniska museet, Stockholm
- Anslag ekonomi 2024

Framtiden är inte förutbestämd utan möjlig att påverka.

Torsten Söderbergs professur i judiskt tänkande – först i sitt slag i Sverige

Genom en donation till Uppsala universitet har Torsten Söderbergs Stiftelse möjliggjort en efterlängtd professur i judiskt tänkande vid teologiska fakulteten.

Dekan, professor Cecilia Wejryd, textförfattare

Teologiska fakulteten har sedan början av 2010-talet haft visionen att ha minst en professur inom var och en av de tre stora monoteistiska världsreligionerna. Inte minst i denna oroliga tid, då religion får legitimera konflikter, övergrepp och krig, är detta en mycket viktig satsning. Det är en händelse som ser ut som en tanke att Torsten Söderbergs professur i judiskt tänkande blir verklighet när Sverige i år firar 250 år av judisk närvaro i det svenska samhället.

Judiska studier är ett etablerat och

växande forskningsfält på ledande universitet världen över. Däremot har det hittills saknats en professur med denna inriktning i Sverige. Donationen gör det även möjligt för Uppsala universitet att bygga en teologisk forskningsmiljö inom judiskt tänkande.

Judiskt tänkande, på engelska Jewish Thought, är det forskningsområde inom judiska studier som riktar in sig mot det vetenskapliga studiet av judiska texter och deras tolkningar i relation till idéhistoria. Fokus ligger på hur judiskt liv och kultur formats av dessa texter, men även på hur kristen och muslimsk teologi påverkats av judisk idéhistoria.

Genom donationen får fakulteten professorer i alla de tre stora monoteistiska religionerna. Professorer inriktade mot kristendom finns sedan länge vid Uppsala universitet. År 2012 inrättade fakulteten

en professur i islamisk teologi och filosofi och redan då identifierade fakulteten behovet av en motsvarande satsning riktad mot judiska studier. Därför inrättades som ett första steg Forum för judiska studier (FJS) samma år. FJS samlar forskare från olika ämnen och fakulteter inom Uppsala universitet men har inte egen personal eller något utbildningsuppdrag.

Det väletablerade forumet för judiska studier kommer att utgöra en bas för den nya professorn genom såväl sin verksamhet som det vittfamnande kontaktnätet. FJS stöder och samordnar forskning och undervisning om judarna som en svensk minoritet, om judisk historia, religion, språk och kultur samt om det hebreiska språket som del av judisk kultur, religion och identitet. Genom forskningssamarbeten, seminarier, workshops och konferenser har FJS skapat ett nätverk för forskare

FOTO: CANDRII IWANIUK

Universitetshuset, Uppsala

FOTO: ANDRII IWANIUK

i fältet, nationellt och internationellt. Sedan 2020 har FJS även en publikationsserie Uppsala Jewish Studies.

Teologiska fakulteten samverkar sedan 2012 också med utbildningsinstitutet Paideia, the European Institute for Jewish Studies in Sweden och tack vare donationen blir det möjligt för Uppsala universitet och Paideia att tillsammans skapa ett gediget utbildningsutbud inom judiska studier.

Under 2025 pågår rekryteringen av professorn i judiskt tänkande med alla de gängse stegen som utlysning, sakkunnigbedömning, provföreläsningar och intervjuer. Den blivande innehavaren ska uppvisa djup förtrogenhet med rabbinisk litteratur och dess tolkningar men vars övriga forskningsspecialisering kan dra åt historisk, exegetisk och/eller filosofisk kompetens i olika tidsperioder. Målsättningen är att professorn är på

Judiskt tänkande, på engelska Jewish Thought, är det forskningsområde inom judiska studier som riktar in sig mot det vetenskapliga studiet av judiska texter och deras tolkningar i relation till idéhistoria

FOTO: CAVAN IMAGES - OFFSET

plats i Uppsala i januari 2026.

Den generösa donationen om 12 miljoner kronor från Torsten Söderbergs Stiftelse finansierar inledningsvis professorns fem första år och delar av forskningsmiljön. Professorn ska ägna minst hälften av sin arbetstid åt forskning i fältet judiskt tänkande. Genom en för Torsten Söderbergs Stiftelse lite ovanlig konstruktion har professorn tämligen hög andel undervisning i sin tjänst. Undervisningsdelen är av stor vikt i arbetet med att bygga upp utbildning och att attrahera studenter i detta nya fält. Professorn kommer även att handleda doktorander och studenter, utveckla forskningsprojekt samt vara en aktiv deltagare i internationella nätverk. Allt för att få största möjliga effekt av satsningen.

Det finns ett stort generellt behov av kunskap om judisk kultur i samhället, exempelvis från olika verksamheter i offentlig sektor som vård och skola. Att stärka utbildning och forskning inom

detta område kan bidra till såväl ökad kunskap som ökad förståelse och tolerans. Många svenska judar vittnar idag om uttryck för antisemitism och det finns överlag en växande intolerans i samhället. Professorn kan som expert i media och andra sammanhang bidra till ett bättre samtalsklimat. Vid fakulteten ser vi fruktbara samarbetsmöjligheter för professorn i judiskt tänkande med såväl professorn i islamisk teologi och filosofi som företrädare för fakultetens båda centrumbildningar Centrum för mångvetenskaplig forskning om religion och samhälle (CRS) och Centrum för mångvetenskaplig forskning om rasism (Cemfor).

Teologiska fakulteten vid Uppsala universitet får genom Torsten Söderbergs professur i judiskt tänkande en viktig kompetensförstärkning. Den nya professorn får vid fakulteten en fruktbar, differentierad, mångvetenskaplig och samtidigt greppbar miljö för att utvecklas och utveckla sitt forskningsfält.

NY PROFESSUR

Torsten Söderbergs professur i judiskt tänkande

- Rektor, professor Anders Hagfeldt och dekan, professor Cecilia Wejryd
- Uppsala universitet
- Teologiska fakulteten
- Under utlysning 2025
- Anslag övrigt 2024

Kung Magnus Ladulås gravplats – en gåta som ännu återstår att lösa

Magnus Ladulås är en Sveriges mest kända medeltidsregenter. Han formade rikets förvaltning vilket präglade dess struktur under många sekler. Enligt Erikskrönikan begravdes han i Riddarholmskyrkan. Gravens exakta placering är okänd men ledtrådar finns.

Museichef
Lin Annerbäck,
textförfattare

I samband med Stockholms 750-årsjubileum år 2002 öppnades Magnus Ladulås fars, stockholmsgrundaren Birger jarls, grav i Varnhems klosterkyrka i Västergötland. Graven i Varnhem tros innehålla skeletten efter Birger jarl, sonen Erik och hustrun Mechtild. Jämförelse av DNA mot en samtida nära släkting skulle kunna bekräfta identifieringen. Eftersom Birger jarls son Magnus Ladulås gravplats i Riddarholmskyrkan i Stockholm var känd så var ett DNA-prov på hans skelett den bästa vägen att gå.

Kung Magnus Ladulås dog 1290. Han begravdes i gräbrödernas kyrka (Riddarholmskyrkan) ”fore högha altare” enligt i Erikskrönikan. Åren 1914–20 gjordes renoveringar i Riddarholmskyrkan och en förhoppning då var att återfinna kung Magnus grav. I de två tumborna i koret fanns inga kvarlevor men 1915 beslöt man att söka efter gravar under golvet. Under den norra tumban påträffades en gravkammare i tegel vilken tolkades som Magnus Ladulås grav. Utgrävning företogs även under den södra tumban 1916 där ett skelett antogs tillhöra kung Karl Knutsson Bonde.

Våren 2011, efter en lång ansökningsprocess, fick projektgruppen för Magnus Ladulås under ledning av antikvarie Lin Annerbäck, tillstånd att öppna den norra gravkammaren i Riddarholmskyrkan för nya analyser och dateringar. Resultaten visade att skeletten i gravkammaren

var från 1400–1500-talen - alltså inte Magnus Ladulås familjegrav. Även den södra tumban öppnades för nya analyser med samma resultat. Totalt 21 dateringar visade samstämmigt att de påträffade gravarna i koret tillkommit under sen-medeltid.

Idén väcktes att det kanske fanns ytterligare en gravkammare i golvet framför högaltaret och i februari 2014 undersöktes området mellan tumborna. Projektet hade tillstånd att gräva ner till nivå för det medeltida golvet, inte längre. Cirka 35 centimeter under dagens golv påträffades medeltida tegelmurar som tillsammans bildar ett 2x0,8 meter stort utrymme. Teorin om en hittills okänd central gravkammare i koret hade bekräftats.

Ansökan om tillstånd att göra en arkeologisk undersökning av gravkammaren skickades till Länsstyrelsen i juni 2014. Projektet hoppades få möjlighet att undersöka en intakt grav från klostrets äldsta tid. Frågan om var kung Magnus låg begravd skulle kunna få ett slutgiltigt svar. Ansökan fick avslag med motivering att Länsstyrelsen enligt Riksmarskalks-ämbetet och Statens fastighetsverk inte är den myndighet som har rätt att ge

tillstånd till utgrävningar inne i Riddarholmskyrkan eftersom denna kyrka är en enskild begravningsplats och inte en fornlämning.

Magnus Ladulås gravplats kunde således inte bekräftas och innehållet i den centrala gravkammaren förblir okänt tills vidare.

Nu pågår arbetet med en vetenskaplig publikation i Stockholms stadsmuseums rapportserie av de undersökningar och analyser som gjordes åren 2011–18. Även om projektet inte nådde sitt ursprungliga mål belyser det en spännande del av 1400-talets historia, hur koret använts för begravingar under klostertiden, vilka individer som förärats begraving där och relationen mellan kungamakt och gräbröder.

FORSKNINGSPROJEKT

Riddarholmskyrkans stiftargravar – projekt Magnus Ladulås

- Museichef Lin Annerbäck
- Medeltidsmuseet Stockholm
- Anslag övrigt 2010, 2012 och 2024

Riddarholmskyrkan i Stockholm.

FOTO: NASTYA SMIRNOVA RF

FOTO: MARIA VRETEMARK

Arkeologiskt schakt mellan gravmonumenten över Karl Knutsson Bonde och Magnus Ladulås framför högaltaret i Riddarholmskyrkan.

KÄLLA: WIKIMEDIA COMMONS

Kalabaliken i Bender, målning av Charles Édouard Armand-Dumaresq, 1877.

Philip Orliks konstitution från 1710, en av Ukrainas viktigaste urkunder.

FOTO: EMRE OLGUN, RIKSARKIVET

● ÖVRIGT

Att dra ett kulturarv ur leran – fältkansliets räddade papper från ”tumultet vid Bender”

Efter mer än 300 år genomförs detta tvärvetenskapliga projekt för att fördjupa kunskapen om Karl XII:s fältkansli i Bender och om hur dokument centrala för Ukrainas och Sveriges historia funnit sin väg till svenska arkiv.

Fil.dr Jan Mispelaere, textförfattare

I mer än arton år följde det kungliga kansliet kung Karl XII och hans stab överallt de färdades. Fältkansliet ansvarade under det Stora Nordiska Kriget inte bara för arkiven och för kontakterna med utländska sändebud och främmande makter, utan det tilldelades en mängd särskilda uppdrag. Det fungerade som ett utrikesdepartement ute i fält med

utökade befogenheter. Detta blev ännu mer tydligt efter slaget vid Poltava, då man vistades i Osmanska riket. I Bender, dit svenskarna med sina allierade hade retirerat, upprättades nya internationella fördrag. Där skrevs kosackernas kända Benderkonstitution vilken stadfästes av Karl XII i en kungaförsäkran. I den lovade kungen och hetmanen Philip Orlik att kämpa för en ”independent stat” och det ”ukrainska folkets friheter och rättigheter”.

Förutom de väldiga förlusterna i form av mänskligt lidande som kriget medförde, förstördes mängder av materiella tillgångar samt oräkneliga högar med oersättlig dokumentation och korrespon-

dens. Efter ankomsten i Bender år 1709 var diplomater, fältkanslistor och bokhållare tvungna att upprätta nya fältarkiv.

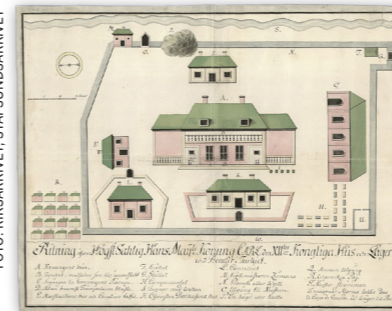
Karl XII:s hovkansler, Henrik Gustav von Müllern, nämnde i sitt brev från den 14 mars 1713 skickat från den osmanska staden Mustafa Pasha Kupri till guvernören i Tyskland Mauritz Vellingk, att han under ”tumultet vid Bender” hade blivit av med sitt ”chiffer”. ”Chiffret” innehöll kodnyckeln för att skriva hemliga meddelanden. Han antydde i samma brev att han också hade förlorat en hel del papper tillhörande fältkansliet.

Granskar man de diplomatiska handlingarna och den kungliga brevväxlingen från tiden i Bender som idag förvaras

på hyllorna i Riksarkivet i Stockholm, märker man efter ett tag att mängder av dessa kanslihandlingar är nedsmutsade. Rester av jord och lera sitter kvar på hundratals dokument. Detta är något som inte framgår med en gång eftersom de nedsmutsade handlingarna är splittrade över tiotals olika serier och volymer fördelade över olika arkivbestånd och -samlingar. Det existerar alltså inte längre ett sammanhållet arkiv från fältkansliet från Osmanska riket.

Studien ämnar klargöra, att fältkansliets öde under det Stora Nordiska kriget på ett överraskande sätt hänger ihop med Ukrainas och Sveriges politiska historia. Den kombinerar tre huvuddiscipliner. Förutom en historisk-empirisk analys av primärkällorna, omfattar den även en fördjupad arkivhistorisk undersökning samt

FOTO: RIKSARKIVET, STAFSUNDSARKIVET

Karl XII:s läger och boningshus i Bender.

Fältkansliets öde hänger på ett överraskande sätt ihop med Ukrainas och Sveriges politiska historia.

en laborativ-arkeologisk undersökning.

Varför kosackernas Benderkonstitution förvaras i Riksarkivet i Stockholm och hur konstitutionen kom till Sverige, har hittills varit oklart. Frågan har knappast ställts inom forskningen. Det har spekulerats om konstitutionen upprättad av hetmanen Philip Orlik och kosackernas ledare möjligen av honom själv eller hans stab förts till Sverige då hetmanen med sin familj oktober 1715 sökte skydd i landet.

Laborativa arkeologiska undersökningar av de jordrester som sitter kvar på handlingar från Bender i kombination med textstudier av mängder av skriftliga källor, ritningar och utgrävningsrapporter, har resulterat i en hel ny syn på konstitutionens och fältkansliets historia. Studierna har också vidgat vår kunskap om alliansen mellan det svenska riket och kosackernas ledare och deras gemensamma kamp mot tsarväldet åren 1708–1721 samt ökat vår förståelse av

den tidigmoderna statsbildningen i både Sverige och Ukraina.

Stiftelsens stöd kommer att möjliggöra att dessa hittills okända delar av vår gemensamma historia, sprids och presenteras för både en bred publik och en specialiserad forskarkår av såväl historiker, arkeologer och arkivarier. Genom att vi också följer den farofyllda resan som papren färdas, från Valakiet genom Karpaterna till Wien och slutligen via Stralsund till Sverige, förmedlar studien extra viktig kunskap om kanslihandlingarnas autenticitet och proveniens. Härmed säkerställs även dokumentens spårbarhet och äkthet för kommande generationer.

Delar av detta arbete visas också i utställningen Korsvägar: Sverige – Ukraina genom 1000 år på Armémuseum i Stockholm som Torsten Söderbergs Stiftelse möjliggjort. Utställningen invigdes under högtidliga former av H.M. Konungen i februari 2024 och har förlängts till sista september 2025.

FORSKNINGSPROJEKT

Genom eld, vatten och jord. Fältkansliets papper, 1708–1720

- Fil.dr Jan Mispelaere
- Riksarkivet Stockholm
- Anslag övrigt 2024

Nyttillträdda professorer

Torsten Söderbergs Stiftelse har genom åren donerat ett större antal professorer med olika inriktning till Sveriges främsta lärosäten.

Professorerna är alla olika till sin karaktär och inriktning, men ett gemensamt drag, utöver excellens, är att möjliggöra för professorn att lägga stor del av sin tid på forskning.

Några av dessa professorer innehas under mycket lång tid av en och samma innehavare. Andra professorer roterar, det vill säga en professor innehar sin professur under en begränsad period innan en ny professor utses.

En tredje kategori utgörs av Torsten Söderbergs Akademiprofessur i medicin där professorn innehar professuren under fem år. Fem sådana professorer löper parallellt vilket innebär att vid varje given tidpunkt finns fem innehavare.

Intill följer en kort presentation av de forskare som utnämns till någon av stiftelsens professorer under 2024.

MEDICIN

Torsten Söderbergs Akademiprofessur i medicin 2023 vid Kungl. Vetenskapsakademien

Oskar Hansson

Oskar Hansson, professor i neurologi vid Lunds universitet, har under 2024 utnämns till innehavare av en Torsten Söderbergs Akademiprofessur vid Kungl. Vetenskapsakademien.

Oskar Hansson utses med motiveringen: "för banbrytande forskning kring biomarkörer för neurodegenerativa sjukdomar, med relevans för tidig diagnostik, prognosbedömning

och utveckling av nya behandlingar".

Demenssjukdomar, däribland Alzheimer, är ett mycket stort samhällsproblem. Enligt prognoserna kommer de som drabbas av demens, där Alzheimer är den vanligaste orsaken, att tredubblas fram till år 2050. Samtidigt sker en positiv utveckling med nya läkemedel som kan bromsa sjukdomsförloppet.

Till en början satsade Oskar Hansson och forskargruppen på att ta fram en diagnosmetod baserad på prov från ryggsvätska, vilket har en mycket hög träffsäkerhet men behövde tas vid specialistkliniker på sjukhus.

För fem år sedan identifierades nya, betydligt mer känsliga, tekniker som gör det möjligt att söka i blodet efter fosforylerat tau och amyloid-beta, ämnen som visar att en person bär på Alzheimers sjukdom. Nu är första steget att använda denna metod inom specialistvården.

Parallellt undersöker Oskar Hanssons forskargrupp hur det skulle fungera att istället ta blodproven inom primärvården. Hittills ser resultaten från studien vid 27 olika vårdcentraler i Skåne mycket bra ut, med över 90 procents träffsäkerhet. Forskarteamet är övertygat om att detta skulle kunna innebära en revolution för att diagnostisera Alzheimer inom primärvården.

PROFESSUR

Torsten Söderbergs Akademiprofessur i medicin vid Kungl. Vetenskapsakademien

- Professor Oskar Hansson (period 2024-2030)
  - Lunds universitet, Klinisk minnesforskning.
  - Akademiprofessorerna ska främja internationellt ledande forskning inom det medicinska området genom att göra det möjligt för innehavaren att på heltid ägna sig åt forskning vid en svensk medicinsk fakultet under fem år.
  - Torsten Söderbergs Stiftelse donerar tio miljoner kronor till varje enskild professur.
- Fem Torsten Söderbergs Akademiprofessorer i medicin löper parallellt med varandra.
- Professorerna bereds och beslutas av Kungl. Vetenskapsakademien efter peer-review-förfarande.
  - Parallella innehavare 2024: Oskar Hansson (Lunds universitet), Rikard Sandberg (KI), Birgitta Henriques Normark (KI), Sten Linnarsson (KI). På grund av pandemin utgick en akademiprofessur.

EKONOMI

Ragnar Söderbergs professur i ekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm

Johanna Wallenius

Johanna Wallenius, professor i nationalekonomi, innehar Ragnar Söderbergs professur i ekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm. Professor Wallenius forskning berör makroekonomi, arbetsmarknadsekonomi och hushållsekonomi. Hennes forskning fokuserar på att förstå hur institutioner, särskilt skatte- och transfereringsprogram, påverkar individer

och hushåll. Hon har till exempel studerat socialförsäkringens roll när det gäller att förklara skillnader i pensionsmönster mellan olika länder, alternativa sätt att uppnå finanspolitisk hållbarhet för pensionsprogram mot bakgrund av en åldrande befolkning samt effekten av barnomsorgssubventioner på hushållens tidsfördelning, fertilitet och lönegapet mellan könen.

För stunden studerar hon ojämlikhet och undersöker t.ex. bestämningsfaktorerna bakom skillnader i hälsa i förhållande till utbildning och utbildningens beständighet mellan generationerna. Hon arbetar också med att förbättra vår förståelse av ojämlikhet i ålderdomen. Livstidsinkomstrisk, livslängd, sjukdom/funktionsnedsättning och risk vid äktenskaplig övergång är alla viktiga faktorer som påverkar fattigdom. Wallenius studerar dessa underliggande risker och hur de samverkar med socialförsäkringssystemen.

För ändamålet utvecklar Wallenius simuleringsmodeller för att studera hypotetiska, ännu inte genomförda reformer. Forskningen har ett tydligt kvantitativt fokus och är nära kopplad till angelägna ekonomiska frågor. Det yttersta målet är att få insikter som sedan kan användas för att bättre styra den ekonomiska politiken.

PROFESSUR

Ragnar Söderbergs professur i ekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm

- Professor Johanna Wallenius (period 2022–2025)
- Handelshögskolan i Stockholm, institutionen för nationalekonomi
- Torsten och Ragnar Söderbergs stiftelser donerade år 2000 20 miljoner kronor till Handelshögskolan i Stockholm för inrättandet av en professur i ekonomi till minne av Ragnar Söderberg som samma år skulle ha fyllt 100 år.
- Professuren tillsätts av rektor för Handelshögskolan i Stockholm och innehas under 2–4 år.
- Tidigare innehavare: Johnny Lind, Pär Åhlström, Magnus Johannesson, Mike Burkhart, Udo Zander, Tore Ellingsen och Claes-Robert Julander.

RÄTTSVETENSKAP

Torsten och Ragnar Söderbergs stiftelsers professur till minnet av Samuel Pufendorf

Titti Mattson

Titti Mattson, professor i offentlig rätt vid Lunds universitet, har utsetts till ny innehavare Torsten och Ragnar Söderbergs stiftelsers professur till minnet av Samuel Pufendorf. Professuren ska främja forskning i Pufendorfs anda och sträva efter en fredlig ordning.

Titti Mattson är verksam som forskare och lärare vid Juridiska fakulteten. Hennes forskningsområden innefattar socialrätt, health law, barnrätt och äldrerätt och använder gärna tvärdisciplinära och samhällsvetenskapligt inriktade metoder och angreppssätt.

Professor Mattssons forskning tar sin utgångspunkt i Pufendorfs teorier om att lagar och statens makt bör användas för att skydda medborgarna och säkerställa rättvisa. Hon använder Martha Finemans sårbarhetsteori om att samhället bör erkänna och adressera individens sårbarhet för att se hur en stark och rättssäker stat kan fungera som en skyddande och stödjande kraft.

Ett av hennes forskningsfokus är bland annat att undersöka vilken roll det allmänna har när det gäller ansvar för de enskilda medborgarna. Mattsson studerar också hur ett statligt eller lagstiftande ansvar kan anpassas efter människans situation och sårbarhet.

Professuren möjliggör för innehavaren att fokusera på grundforskning inom rättsvetenskapen och ger möjlighet att utveckla den rättsvetenskapliga förståelsen av människors beroende till samhället i en tid av nya livsvillkor.

PROFESSUR

Torsten och Ragnar Söderbergs stiftelsers professur till minnet av Samuel Pufendorf

- Professor Titti Mattson (period 2025 – 2028)
- Lunds universitet, Juridiska institutionen
- År 2002 donerade Torsten Söderbergs Stiftelse och Ragnar Söderbergs stiftelse 20 miljoner kronor till en professur till minne av Samuel Pufendorf, en tysk jurist och teolog som kallades till en professur när Lunds universitet grundades 1666. Pufendorf var en föregångare inom modern humanism och folkrätt och menade att människans naturtillstånd var fred. Professuren ska främja forskning vid Lunds universitet inom främst rättsvetenskap, ekonomi och politisk filosofi och innehas för en period om högst fyra år.
- Tidigare innehavare: Christian Dahlman, Karin Aggestam, Gregor Noll, Håkan Hydén, Kjell Åke Modéer och Aleksander Peczenik.

Årets anslag 2024

MEDICIN

Ehrsson, Henrik; professor
Karolinska Institutet
”Hjärnmekanismer bakom upplevelsen av kroppens enhet”
250 000 kronor

Ellegren, Hans; ständigt sekreterare
Kungl. Vetenskapsakademien
”Torsten Söderbergs Akademiprofessur i medicin 2025”
10 000 000 kronor

Nordenfelt, Pontus; docent
Lunds universitet
”Brett skyddande anti-M antikroppar som behandling mot grupp A streptokock-infektion”
600 000 kronor

Sarshad, Aishe; universitetslektor
Göteborgs universitet
”Genreglering av RNA-bindande proteiner vid åldrande: Insikter från mänskliga modeller”
600 000 kronor

Törnroth-Horsefield, Susanna; professor
Lunds universitet
”Avfallshantering i CNS - AQP4 som läkemedelsmål vid neurodegenerativ sjukdom”
550 000 kronor

EKONOMI

Nilsson, Therese; professor
Institutet för Näringslivsforskning
”Kulturella normers betydelse för invandrarers arbete och företags utveckling”
1 704 600 kronor

Skogh, Peter; museidirektör
Stiftelsen Tekniska Museet
”Teknikframtider – det moderna Sveriges födelse”
2 500 000 kronor

RÄTTSVETENSKAP

Holmgren, Johan; doktorand
Karlstads universitet
”Integritet och integritetsintrång i anonyma nätmiljöer”
170 833 kronor

Johansson, Jesper; jur.dr
Handelshögskolan i Stockholm
”Effektiv villkorad lagstiftning i beskattningsrätten”
1 010 000 kronor

Jonsson Cornell, Anna; professor
Uppsala universitet
”Nationell säkerhet i svensk rätt”
895 400 kronor

Lindholm, Johan; professor
Umeå universitet
”Högsta domstolen: Skapandet av en författnings- och prejudikatdomstol”
752 000 kronor

Ruotsi, Mikael; jur.dr
Uppsala universitet
”Offentlighetsprincipens framtid (i integritetsskyddets kölvatten)”
1 068 000 kronor

ÖVRIGT

Annerbäck, Lin; museichef
Medeltidsmuseet
”Riddarholmsskyrkans stiftargravar – projekt Magnus Ladulås”
175 000 kronor

Bring, Ove; professor emeritus
Stockholms universitet
”Sveriges allianser genom 200 år. Neutralitetens upprepade farväl”
50 000 kronor

Eliasson, Roger; stiftelseordförande
Stiftelsen Aerozeum
”Arbetsstationer som visar hur elektricitet produceras”
192 000 kronor

Hagfeldt, Anders; rektor, professor
Wejeryd, Cecilia; dekan, professor
Uppsala universitet
”Torsten Söderbergs professur i judiskt tänkande”
12 000 000 kronor

Lundberg, Urban; docent
Tidskriften Respons
”Tidskriften Respons – Recensions-tidskrift för humaniora & samhällsvetenskap”
100 000 kronor

Mattsson, Jonas; chefredaktör
Stiftelsen Forskning och Framsteg
”Utgivning av tidskriften Forskning & Framsteg”
100 000 kronor

Mispelaere, Jan; fil.dr
Riksarkivet
”Genom vatten, eld och jord. Fältkansliets papper, 1708-1720”
191 000 kronor

Nitenberg, Annelie; fil.dr
Stiftelsen Västergötlands museum
”Att blidka gudarna – ny basutställning om offer i forntiden”
490 000 kronor

Skott, Mia; historiker
”Arkivresan som blev ett konstnärs-porträtt: Anna Maria Thelott”
75 000 kronor

Tullberg, Tomas; fil.mag.
”Monarkier i gungning – sett ur prinsessan Ingeborgs perspektiv”
80 000 kronor

Donatorerna makarna Torsten och Wanja Söderberg (f. Aminoff) i Versaille.

STYRELSE

Maria Söderberg, civilekonom, ordförande
Richard Arvidsson, professor, vice ordförande
Torsten Söderberg, produktutvecklare, ledamot
Elisabet Söderberg, filosofie doktor, ledamot

Wanja Söderberg, suppleant
Anna Söderberg, filosofie kandidat, suppleant
Sebastian Söderberg, studerande, suppleant

KANSLI

Sabina Andersson, kanslichef t.o.m 31 mars 2025
Anneli Fällman, kanslichef fr.o.m 1 april 2025
Therese Gunnars, kommunikatör, administrativ samordnare

VETENSKAPLIGA RÅDGIVARE

Harry Flam, prof. em. i internationell ekonomi, Stockholms universitet, ledamot av Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien

Claes-Robert Julander, prof. em. i företagsekonomi, Handelshögskolan i Stockholm, ledamot av Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien, f.d. rektor

Lena Marcusson, prof. em. i förvaltningsrätt, Uppsala universitet, ledamot av Kungl. Vetenskapsakademien

Bo Ralph, prof. em. i nordiska språk, Göteborgs universitet, ledamot av Svenska Akademien

Hans Wigzell, prof. em. i medicin, Karolinska institutet, ledamot av Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien, ledamot av Kungl. Vetenskapsakademien, f.d. rektor, t.o.m. 31 december 2024. (Delat uppdrag 2024.)

Göran K. Hansson, prof. i medicin, Karolinska Institutet, ledamot av Kungl. Vetenskapsakademien, f.d. ständigt sekreterare. (Delat uppdrag 2024.)

REVISOR

KPMG AB; Fredrik Sjölander, auktoriserad revisor

TORSTEN SÖDERBERGS STIFTELSE

har till ändamål att främja vetenskaplig forskning och vetenskaplig undervisnings- eller studieverksamhet av landsgagnelig innebörd varvid företrädesvis de ekonomiska, medicinska och rättsvetenskapliga områdena skall komma ifråga.

STIFTELSEKAPITALET

Torsten Söderbergs Stiftelse grundades den 5 maj 1960 av generalkonsul Torsten Söderberg och hans hustru Wanja, född Aminoff, efter diskussion med barnen som i samband med detta avstod arv. Donationen utgjordes av 20 000 stamaktier i förvaltningsaktiebolaget Ratos (numera Ratos AB). Ratos hade kommit att bli moderföretag till det tidigare familjeföretaget Söderberg & Haak AB, som utvecklades under ledning av Torstens far Olof A. Söderberg.

ANSLAGSGIVNING 2024, kr

Totalt 36 653 833

FÖRDELNING PÅ ÄMNESOMRÅDE, kr

Medicin 12 000 000
Ekonomi 4 204 600
Rättsvetenskap 3 896 233
Övrigt (varav Torsten Söderbergs professur i judiskt tänkande 12 mnkr) 13 553 000

FÖRDELNING PÅ MOTTAGARE, kr

Uppsala universitet 13 963 400
Kungl. Vetenskapsakademien 10 000 000
Tekniska museet 2 500 000
Institutet för Näringslivsforskning 1 704 600
Lunds universitet 1 150 000
Handelshögskolan, Stockholm 1 010 000
Övriga mottagare 3 325 833

FÖRMÖGENHET, kr

31 december 2024 . . . . . 1 029 203 188

TORSTEN SÖDERBERGS STIFTELSE
Besöksadress: Strandvägen 11, Stockholm
Postadress: Box 5391, 102 49 Stockholm
Telefon: 08-661 52 11
torstensoderbergsstiftelse.se

PERSONFOTON 2024:

MIKAEL RUOTSI: MIKAEL WALLERSTEDT, ANNA JONSSON CORNELL: MIKAEL WALLERSTEDT, JOHAN LINDHOLM: ALEXANDRA NILSSON, AISHE SARCHAD: MICHELLE FONG,
HENRIK EHRSSON: SÖREN VILKS, PETER SKOGH: ANNA Gerdén, LIN ANNERBÄCK: JOHAN STIGHOLT, JAN MISPELAERE: FOTO: "HISTORISK AXESS",
CECILIA WEJRYD: MIKAEL WALLERSTEDT, OSKAR HANSSON: ÅSA HANSDOTTER, JOHANNA WALLENIUS: JULIANA WOLF, TITTI MATTSON: KENNET RUONA
DESIGN & PRODUKTION: NORDSTROMDESIGN.SE, TRYCK: ÅTTA45